

stelde planten- en dierenleven op de vochtige hellingen en eten eieren en jongen van de reuzenschildpadden op vóór er één zich tot volwassenheid heeft kunnen ontwikkelen.

De natuur is in gevaar! Ook - zelfs! - op de verre Galápagos Eilanden, genoemd als de vitrine van het evolutie-gebeuren, door anderen als een ware 'ark van Noach'.

Om het planten- en dierenleven op deze eilanden te bestuderen en maatregelen voor te bereiden deze te redden werd onder auspiciën van UNESCO en door het enthousiasme van Julian S. Huxley en de Belgische hoogleraar Victor van Straelen in 1959 in Brussel de Fundacion Charles Darwin paria Las Islas Galápagos gesticht en

enkele jaren later (1962) werd op het eiland Santa Cruz het Charles Darwin Onderzoek Station opgericht, waaraan thans ook een Nederlands onderzoeker werkzaam is.

Thans wordt daar gewerkt aan de realisering van het project om de eilanden als een nationaal park te beheren teneinde het gehele nageslacht op onze kleine wereld de gelegenheid niet te onthouden van deze wonderen van de natuur kennis te nemen, er van te genieten en er zich ten diepste over te verwonderen. Moge daarom de actie, die het Wereld Natuur Fonds (Nederland) in 1969 op verzoek van de Charles Darwin Foundation voert, rekenen op sympathie en ondersteuning.

Job. Bolman

Hebt u wel eens de Beemdkroon gevonden?

Tegen het einde van het vorig jaar is bij Wolters-Noordhoff de 12e druk (1968) van de 'Beknopte School- en Excursieflora voor Nederland' van Heukels-van Ooststroom verschenen (prijs f 11,20).

Evenals in de vorige drukken staan hierin alle in ons land voorkomende wilde planten; het aantal sierplanten, adventieven, vormen en variëteiten is echter zeer beperkt gehouden. Wie zich hiérin wil verdiepen, moet dus wat grotere flora's raadplegen, hetzij de Geïllustreerde Heukels-van Ooststroom, laatste druk 1962 (prijs f 17,45), hetzij die van Heimans, Heinsius en Thijssse, laatste druk 1966 (prijs f 20,—), die elkaar - ik wees daar vroeger al eens op - qua bijzonderheden vaak leerzaam aanvullen.

Als echte 'zakflora' is echter de 'Beknopte Heukels-van Ooststroom' door haar geringe afmetingen en dikte een uiterst plezierig bezit. Op zich zelf zou ik evenwel geen aanleiding hebben, die nieuwe druk in 'Natura' aan te kondigen, indien we daarin niet voor het eerst een aantal nieuwe Nederlandse plantennamen aantreffen, terwijl wij die tientallen jaren lang - in tegenstelling tot de Latijnse die tot veler wanhoop nog al vaak werden gewijzigd en in de toekomst ook nog wel eens gewijzigd zullen móeten worden - als voor altijd vaststaand beschouwden.

Het voorwoord van de 'Beknopte' zegt hierover, dat de verandering van een vrij groot aantal Nederlandse namen geschiedde naar aanleiding van gezamenlijke besprekingen der bewerkers van de Flora Neerlandica (de nog lang niet voleindigde critische flora, onder auspiciën van de Kon. Ned. Botanische Vereniging opgezet), van de Geïll. Flora van Heimans, Heinsius & Thijssse en die van Heukels-van Ooststroom.

Alvorens enkele aangebrachte wijzigingen in de Nederlandse namen te noemen, eerst een kort exposé over de ontstaansgeschiedenis der tot nu toe algemeen gangbare. Men kan zeggen dat vóór ca. 1900 hierin weinig eenheid bestond. De uniformisering is vnl. de verdienste geweest van H. Heukels, een der oprichters van de NNV (we waren toen nog lang niet 'Koninklijk'), die ook als voorzitter van de afd. Amsterdam (1901-1911)

de ervaring opdeed dat velen behoefte hadden aan meer vaststaande Nederlandse namen der hogere planten. Om dit te bewerkstelligen, werd in 1902 door de NNV een commissie benoemd met de opdracht, 'door een doelmatige keuze van namen eenheid te brengen in het gebruik van Nederlandsche plantennamen, vnl. in geschriften en bij het onderwijs'. In die commissie zaten alle toenmalige floramakers, onder wie diverse personen wier namen in onze kring nóg wel enige 'klank' hebben, b.v. Dr. M. Greshoff, naar wie het Greshoff-fonds is vernoemd dat jaarlijks nog wat rente voor de KNNV afwerpt; verder Dr. A. C. Oudemans, Dr. A. J. M. Garjeanne, specialist op het gebied van de mossen en pas enige jaren geleden op hoge leeftijd heengegaan, en Prof. Dr. J. Mac Leod uit Gent, de auteur van een sinds 1893 verschenen 'Geïll. Flora voor België', alsmede natuurlijk het onafscheidelijke duo Heimans en Thijsse. Secretaris was Heukels.

Men liet over de opgedragen taak geen gras groeien. Door een uitgebreide enquête poogde de commissie op de hoogte te komen van alle volksnamen van planten, in verschillende delen van ons land in gebruik. Ongeveer 120 'vaderlandsche beoefenaars van plantkunde en taalkunde' gaven aan de oproep gehoor. Alle gegevens, zomede namen uit oudere botanische werken, werden door de commissie onderzocht voor de keuze der door haar tenslotte voorgestelde lijst van officiële Nederlandse plantennamen, die in 1906 door de NNV werd gepubliceerd. Een aanvullings- en verbeterblad verscheen in 1907 bij 'Natura' Nr. 167.

Echter ging men nog een stap verder, door secretaris Heukels te verzoeken 'al de aanwezige bouwstoffen te ordenen en daaraan toe te voegen de Middel-Nederlandsche en de Vlaamsche plantennamen'. Heukels was een man van uitzonderlijke werkkraft, zoals meer van die oude floristen. Reeds in 1907 verscheen zijn weder door de NNV, met steun van de Overheid, uitgegeven 'Woordenboek der Nederlandsche Volksnamen van Planten'! Na het uitkomen hiervan werd Heukels, daar het werk ook taalkundig van groot belang was, terecht benoemd tot lid der Ned. Maatschappij voor Letterkunde, een eer welke niet zo heel veel botanici ten deel is gevallen.

Het 'Woordenboek' gaat uit van de Latijnse plantennamen, zoals die toen geldigheid bezaten. Slaat men b.v. *Taraxacum officinale* Web. op, dan vindt men hierachter als officieel gekozen Nederlandse naam: 'Paardenbloem', en daaronder een lijst van niet minder dan ca. 110 volksnamen waaruit dus tenslotte 'Paardenbloem' was uitverkoren.

Onder de volksnamen zijn overigens bijzonder aardige: kaarsjes (Terschelling); melk-bloem (Waterland, Zuidholland), duidend op het melksap; uitblazertjes; konijnenbladen (Texel/Kennemerland). In mijn jeugd in Alkmaar wonend en daar een stel angora-konijnen houdend, spraken we altijd over 'konijnestammen'; ik heb er daar heel wat met wortel en tak uitgestoken als voedsel voor mijn veestapel. Overigens blijkt uit het boek dat in andere streken onder 'Paardenbloem' óók wel de veel er op gelijkende Herfst-leeuwentand (*Leontodon autumnalis*) werd verstaan, en elders zelfs onze gewone Margriet (*Chrysanthemum leucanthemum*). Soms is de commissie er kennelijk niet geheel uitgekomen. Voor *Knautia arvensis* (L.) Coulter, waarvoor wij in onze flora's tot dusver als Nederlandse naam *Knautia* vonden, worden in Heukels' Woordenboek weliswaar een tiental volksnamen opgegeven, b.v. Groot schurftkruid, Wilde aster e.d., maar geen van dit tiental werd tot officiële naam verheven. Het werd ook in het Nederlands: *Knautia*.

Tussen haakjes: weten al of niet in het 'heitelân' wonende Friese lezers, dat er ook een 'List fan offisiële Fryske Plantenammen' bestaat, samengesteld door D. Franke en D. T. E. van der Ploeg (uitg. Laverman, Drachten, 1951)?

Om nu op de tot dusver geldende officiële Nederlandse namen terug te komen, zal men bij enig nadenken toch wél moeten toegeven dat diverse ervan ons eigenlijk weinig 'zeggen' over de desbetreffende plant. Onze *Knautia* dankt b.v. haar naam slechts aan de

weinig bekende botanicus en arts Knaut, in 1716 in Halle overleden. Zo kennen wij ook als weinig 'sprekende' naam: Rivinus' viooltje (waarbij Rivinus de verlatiniseerde naam van de méér bekende botanicus Bachmann is). Die viooltjesnaam is niet meer dan een zuivere vertaling van *Viola riviniana*, een later onderkende soort die vroeger samen met het Bosviooltje (*Viola silvatica*, resp. *reichenbachiana*) als één werd beschouwd. En wat vindt u eigenlijk van het Vergeten blaasjeskruid (*Utricularia neglecta*), dat dan toch maar bestáát, al is het vrij zeldzaam?

Zo zijn er veel meer soorten te noemen, welker namen feitelijk ons niets zeggen over het wezen van de desbetr. plant. Vaak zijn het ook later in Nederland aangetroffen of onderkende soorten, waarbij de Nederlandse naam dan maar zonder meer uit het Latijn werd vertaald, b.v. Reichenbachs Zegge (*Carex reichenbachii*).

Het is echter altijd nuttig, zich toch van tijd tot tijd eens te bezinnen op bepaalde, ingewortelde zaken. We zijn tenslotte ruim 60 jaar verder sinds de 'Lijst van Nederlandsche Plantennamen' verscheen. Vandaar de bovengenoemde besprekingen tussen de bewerkers der huidige drie in Nederland gangbare flora's. Een dergelijk overleg vraagt natuurlijk veel tijd; het is vaak een kwestie van wikken en wegen, wát er nu voor verandering in aanmerking komt en dan hóé de nieuwe naam moet komen te luiden. Officieel staat er dan ook eigenlijk nog niets vast.

Het principe is: naamswijzigingen, maar niet meer dan strikt noodzakelijk is. Het belangrijke werk van Heukels c.s. wordt dus geenszins terzijde gesteld.

Dr. van Ooststroom heeft in de nieuwe druk van zijn 'Beknopte' echter kennelijk niet willen wachten tot álles in kannen en kruiken is. En vandaar dat we nu in die druk in plaats van onze al-oude Knautia de naam 'Beemdkroon' aantreffen, m.i. voor deze bijzonder mooie, vrij algemeen voorkomende plant alleszins aantrekkelijk. Ook Rivinus' viooltje heeft het veld moeten ruimen; het heet nu in de 'Beknopte': Gewoon bosviooltje, terwijl de zeldzame *Viola reichenbachiana*, voordien als 'Bosviooltje' door het leven gaand, nu 'Blauwsporig viooltje' is benaamd. Persoonlijk zou ik het geprefereerd hebben, om *Viola riviniana* dan maar 'Geelsporig bosviooltje' te noemen; het onderscheid tussen beide dicht bij elkaar staande soorten berust toch voor een belangrijk deel op de kleur van de spoor. In dit geval bevat het woordje 'gewoon' me niet zo erg, het zégt me te weinig.

Ook het Vergeten blaasjeskruid zullen we mogen vergeten; in de 'Beknopte' vinden we hiervoor nu: Citroengeel blaasjeskruid, zeker een verbetering! Bij het geslacht Kartelblad (*Pedicularis*), waarvan we tot dusver de soortnamen Boskartelblad (*Pedicularis sylvatica*) en Moeraskartelblad (*Pedicularis palustris*) hadden, vindt men voor eerstgenoemde thans Heidekartelblad. Daar beide soorten op moerassige plaatsen voorkomen, was de naam Boskartelblad dan ook weinig gelukkig.

Het zou me te ver voeren, nog meer voorbeelden te geven. Wel wijs ik er nog op, dat in de nieuwe 'Beknopte' het woordje 'gewoon', al of niet tussen haakjes, nog al eens aan de vroegere officiële soortnaam is toegevoegd. Zo werd het Blaasjeskruid (*Utricularia vulgaris*) tot: Gewoon blaasjeskruid, en onze algemene Brunel (*Prunella vulgaris*) tot: (Gewone) brunel. Dit vindt zijn oorzaak in het feit dat bij het overleg vooropgesteld werd: de Nederlandse naam van een geslacht (genus) kan voor één soort (species) uit dit geslacht alleen ongewijzigd óók worden gebruikt als die soort de enige ervan is in ons flora- en cultuurplantensortiment. Voor al de talrijke gevallen waar dit tot nu toe toch anders was, zoals b.v. bij Brunel (geslachtsnaam én soortnaam de zelfde), achtte men het moeilijk in het bestaande gebruik verandering te kunnen brengen, het beste nog door een weinig zeggende, desnoods in bepaalde gevallen te negeren, toevoeging als 'Gewone', 'Grote', 'Echte' e.d.

Hun, die belangstelling hebben voor het geslacht Zegge (*Carex*), kan ik aanbevelen, ook

hiervan diverse namen in de nieuwe 'Beknopte' eens te vergelijken met de tot dusver gebruikelijke Nederlandse namen.

In hoever zullen deze nieuwe namen inburgeren? Bij de jongere generatie zal het, zoals altijd bij dergelijke dingen, wel gemakkelijker gaan dan bij de 'oudjes'.

Bovendien - en hierop wijs ik nog eens uitdrukkelijk - staat er 'officieel' van al die namen nog niets als algemeen aanvaard vast. Hiervoor zal, evenals in 1906/1907, in feite nodig zijn een nieuwe, door alle drie flora-redacties geaccepteerde 'Lijst van Nederlandse Plantennamen', en vóór het zover is, zal er nog wel heel wat water door onze vervuilde Rijn stromen. Misschien is die dan tegen die tijd wel weer zó schoon, dat ik er evenals ver vóór de oorlog weer zonder gevaar voor vergiftiging in kan zwemmen!

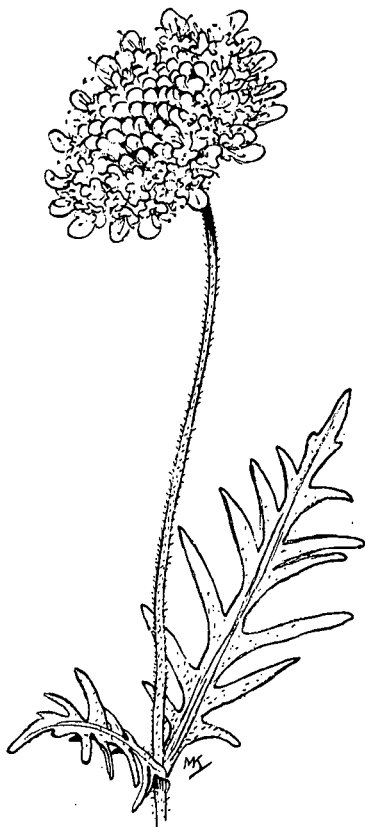
Vermoedelijk zullen bij de toekomstige besprekingen ook de Vlaamse vrienden weer dienen te worden betrokken. Er lopen nl. voorbereidingen voor een nieuwe Vlaamse flora, tegenhanger van een Franstalige (*Flore de la Belgique, du Nord de la France* en des régions voisines), die er al is.

Wij kunnen slechts volstaan met allen, die tot dit overleg geroepen zullen worden, succes toe te wensen.

Aan het slot van dit artikel zeg ik gaarne dank aan Prof. Dr. J. Heimans, die zo vriendelijk was, het concept ervan door te lezen en enige belangrijke opmerkingen maakte, waarmee ik mijn voordeel deed, alsmede aan de Heer M. J. C. Kolvoort voor de tekening van de Beemdkroon.

N.B. Een uitvoerig levensbericht van H. Heukels vindt men in de 12de druk (1942) en latere van de 'Geïll. Schooflora voor Nederland' van Heukels-van Ooststroom.

In mijn artikel is uit div. bronnen geciteerd; ter vermindering van té veel aanhaaltkens zijn die vaak weggelaten.

De Beemdkroon (Knautia arvensis L.) Coulter
Tekening: M. J. C. Kolvoort